

Kertomus

rautakautisten hautojen tutkimisesta Hattulan pitäjän Tenholan kylän Ruskeenkärjessä
Helkiön huvilapalstalla 5 - 8. 7. 1955.

Rouva Annikki Helkiö löysi 15. 10. 1954 Hattulan pitäjän Tenholan kartanosta erotetulta huvilapalstaltaan kivirauniota purkaessaan jouken muinaisesineitä, jotka hän tarkkoine löytötietoineen toimitti Kansallismuseoon (KM 13.640:1 - 8 ja myöhemmin lähetetyt KM 13.645:1 - 3). Tohtori Salmo kävi sitten tarkastamassa löytöpaikan. Kun oli ilmeistä, että haudat eivät olleet kokonaan tuhoutuneet, tutkin ne Muinaistieteellisen Toimikunnan määräyksestä 5 - 8. 7. 1955.

Kelloseppä Jerma Helkiön huvilapalsta, jolle keväällä 1955 pystytettiin pieni asuinrakennus, on n. 2 km pohjoiseen Tenholan kartanosta ja yhtä kaukana tienhaarasta, missä Ruskeenkärjen huvila-alueelle johtava sivutie eroaa Tenholaan menevästä tiestä, Ruskeenkärki on Vanajaveden rannalla Heinunlahden itäpuolella oleva niemi, jonka itäpuolella on ennen avoveden alkamista suuri suo. Niemeä pitkin kulkee Ruskeenharju, joka Helkiön palstan kohdalla on tarkasti etelä - pohjois-suuntainen ja runsaasti 20 metrin korkuinen. Huvilapalsta on harjun länsirinteellä, joka on jyrkkä ja kivinen, mutta kasvoi aikaisemmin tuheaa havumetsää. Löytöpaikka on suunnilleen rinteiden keskivaiheilla, harjun lakea kulkevan tien ja rannan puolivälissä. Sijaintinsa puolesta kalmisto oli muutenkin epätavallisella paikalla, sillä missään lähetyillä ei ollut pelloksi sopivaa maata.

Syksyllä 1954 rouva Helkiö purki raunioita pohjoista sivustaa lukuunottamatta niin, että vain pohjakivet jäivät paikoilleen. Raunio ei erottunut mitenkään ympäristöstään, joka myös oli yhtä kivistä. Rakenteensa ja hautauspaikansa puolesta kalmisto oli omalaatuinen. Röykkiön muodostivat suuret maakivet ja niiden väleihin kasatut pienemmät irtokivet. Minkäänlaista maatyötä ei rauniossa ollut, vaan olivat kivien raot täysin avoimet, kuten eräissä lähiseutujen 400-luvun hautaraunioissa. Röykkiötä peitti ohut sammalkerros, johon havupuista varisseet neulasen olivat maatuoneet. Röykkiön korkeus oli ollut n. 70 cm ja halkaisija 4 metriä. Raunioita kohdalla sen alla oleva maanpinta vietti 3 metrin matkalla n. 60 cm länteen rantaa kohti ja samalla matkalla n. 20 cm etelään rinteiden suunnassa. Viimeisenä kaivauspäivänä oli järven vedenpinnan punnitusluku 9.95, joten pystysuora nousu rannasta raunioita keskiosan pohjalle oli $8\frac{1}{2}$ metriä.

Röykkiössä oli kaksi hautaa, toinen (a) sen eteläosassa ja toinen (b) keskustasta hieman pohjoiseen. Ne olivat heti irtokivien alla maan pinnalla suurten maakivien välissä. Ilmeisesti niitä oli peittänyt vain mainittu 70 cm korkuinen kivi-kerros sekä kivien raiosta varissut kevyt neulas- ja sammalpuru. Molemmissa haudoissa olivat pääkallon jäännökset itä - länsisuuntaisten luuesiintymien itäpäässä, siis harjun harjalle päin. Luut eivät olleet samalla tavalla tarkoin oikeilla paikoillaan kuin oikeissa normaalissa ruumishaudoissa, vaan hieman sekaisin. Ehkä vainajat oli jouduttu jotenkin tunkemaan maakivien väliin, koska kummassakin tila oli niin pieni, ettei vainaja sopinut siihen tavallisessa asennossaan. Sitäpaitsi luut olivat joutuneet muutenkin hajalle. Niinpä joku sorminivel löytyi suurteⁿ/maakivien pl 51/115 ja 72 välistä.

Hauta a oli löytököyhä. Kaivauksissa siitä tavattiin vain vaakakupin paloja. Lisäksi rouva Helkiö luovutti pronssisen hevosenkenkäsoljen, jonka sade oli paljastanut kiveltä pl 114/162, sen haudanpuoleiselta reunalta. Haudasta puolisen metriä lounaiseen oli veitsi ja saman verran kaakkeon sirppi tai ehkä pikemminkin viikate. Tälle vainajalle, joka kai on ollut mies, lienevät kuuluneet myös ne kolme keihäänkärkeä, joista yhden rouva Helkiö oli löytänyt raunion keskeltä ja joista kaksi tavattiin sitten kaivauksissa aivan raunion pohjoisreunasta, lyhyempi vinosti kärki edellä maahan työnnetynä. Samaan hautaukseen saattavat vielä kuulua numeroilla 13.645:1 - 3 luetteloidut esineet, spiraalisormus, väkipuukko ja kuolaimet.

Runsa löytöisessä haudassa b oli varmasti naispuolisen vainajan jäännökset. Pääpuolella olleet esineet oli rouva Helkiö ottanut talteen raunion purettuaan heti maanpinnasta, ja hänen luotettaviksi osoittautuneiden löytötietojensa perusteella ne voitiin kutakuinkin paikallistuttaa. Pääkallon takana oli ollut 19 suurta pronssispiraalia, jotka sijainnistaan päätellen ovat kuuluneet tukkalaitteeseen. Komea permalainen kaularengas oli ollut pääkallon jäännösten ympärillä. Rinnalta oli löytynyt hevosenkenkäsolki, kaksi kupurasolkea, 80 lasimassahelmeä ja 36 pientä vaatespiraalia. Kaivauksissa tulivat löydöt ruumiin alaosaan. Vatsan vaiheilta paljastui täysin maaton kangasta ja tummaa massaa. Lonkan seutuvilla oli kaksi massiivista pronssirannerengasta, hieman ylempänä oikealla puolen kiven pl 107/148 kulmalla arabialaisen rahan pala ja vähän alempana vasemmalla kupeella veitsi. Reisien paikkeilta löytyi lähes 50 helmeä ja 17 pientä pronssispiraalia. Saviastianpaloja ei röykkiössä ollut. Löydöt KM 13777:1-16.

Helsingissä toukokuun 31. päivänä 1956

Oiva Heskitalo

Helkion huvila

Hattula, Tenhola, Ruskeenkärki

Tutkittu heinäkuussa 1955

Oiva Kerkitalo

Mittakaava 1:20

13640
13645
13777

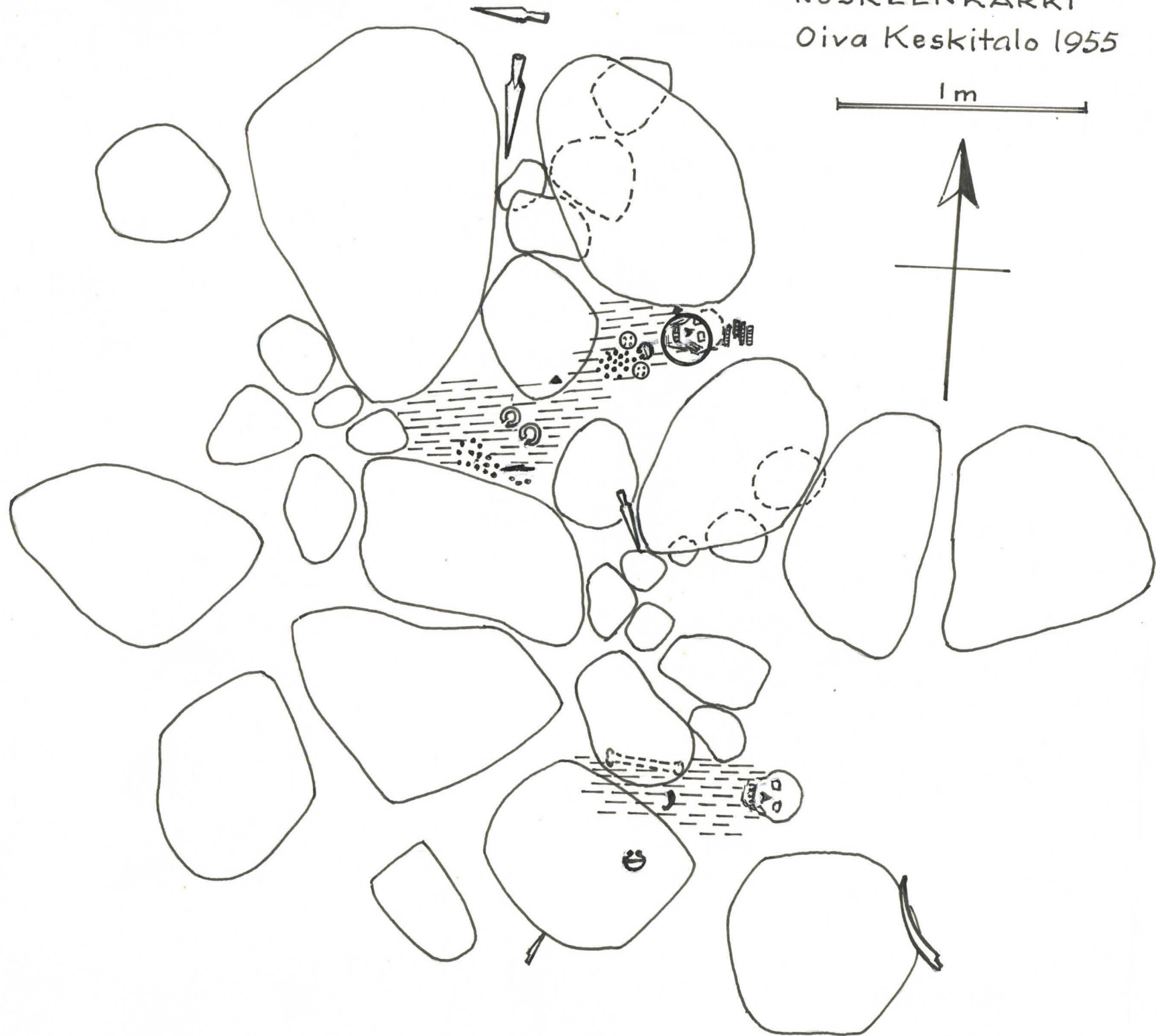
— luhta

P. 1-11 kaivauslöydöt

13.640:1-8 rva Helkion löydöt E

HATTULA, TENHOLA,
RUSKEENKÄRKI
Oiva Keskitalo 1955

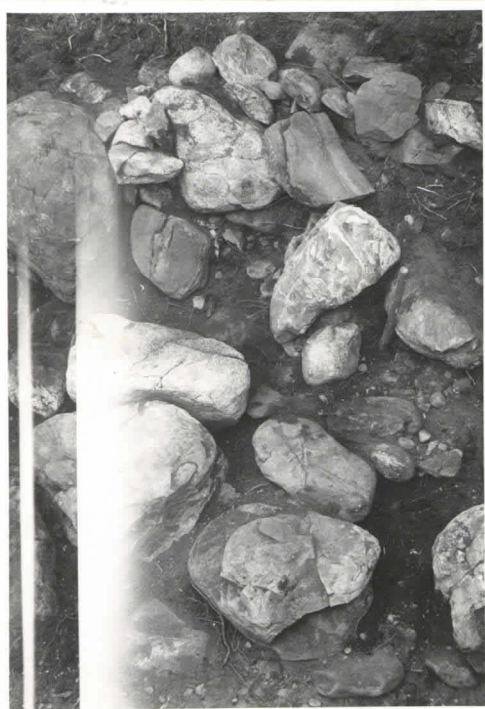

Hattuula, Tenhola, Ruskeenkärki

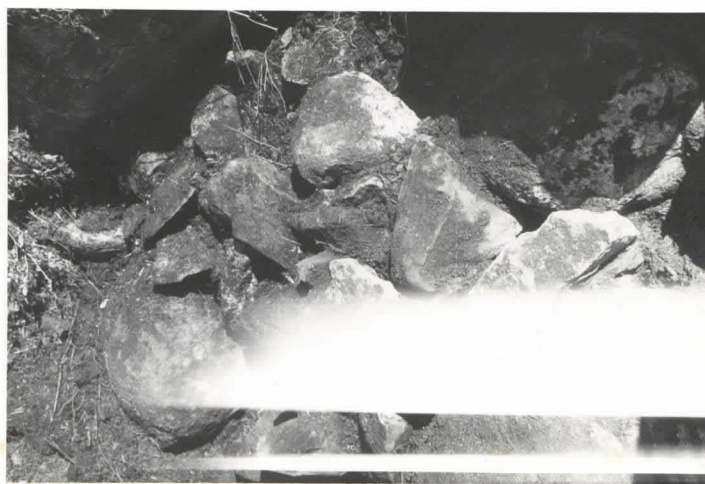
f. 20483

f. 20483.

Hauta-alue huvilan katolta, siis etelästä ylhäältä kuvattuna. Vasemmassa yläkulmassa näkyy kivi pl. 72 ja oikeassa reunassa kirkkolla kivi pl. 21. Kiveystä ei ole vielä alettu purkaa.

Samanalta paikasta ja samalta alueelta otettu kuva hyvin edelliseen. Kuvan alaosassa näkyy lisäksi kivi pl. 114/162, jonka päältä oli aikaisemmin löydetty pronssinen hevosenkänkäsolki.

Purkamaton rauniota.

f. 20483

Hattula, Tenhola, Ruskeenkärki

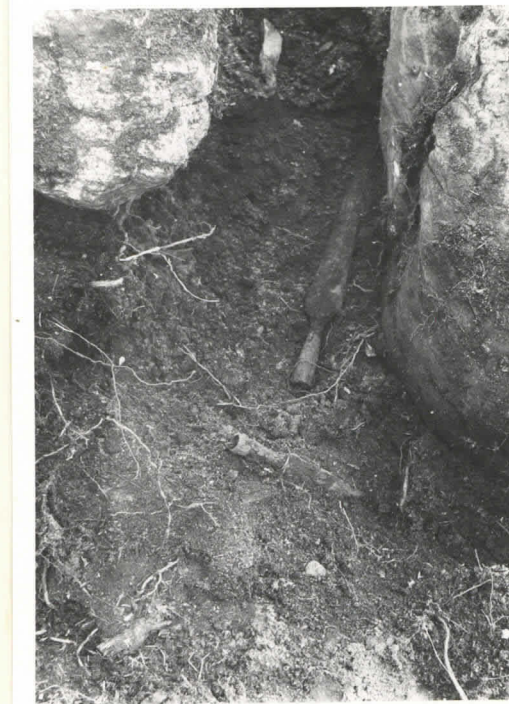
f. 20483.

Kivien pl. 72 ja 51/115 väli etelästä nähtynä. Välissä olevan kiviraunion ei ole vielä purettu.

f. 20483.

Kivien pl. 72 länsipuolella olevan raunion seinämää etelästä nähtynä. Tästä kuitenkin edellisestäkin kuvasta ilmenee, että kivien välissä ei ole maastäyttää.

f. 20483.

Kivien 51/115 ja 72 väli pohjoisesta nähtynä. Kiviraunio on vähintään purettu, jolloin heikkään käy #13.777: 14-15 ovat paljastuneet maan pinnasta.

Helhion palstalla oleva hauta-alue ennen kaivausten aloittamista. Kuva otettu länsilounaisesta.

f. 20483.

Sama hauta-alue ennen kaivauksia lännestä nähtynä. Keskellä paljastettuun aivan vierokkain hiivet pl. 93 ja 102.

f. 20483.